

Oecumenische Janskerkgemeente Utrecht

vierde zondag in de veertigdagentijd

zondag laetare, 22 maart 2020

thema: Vertrouwen

lezing: Jesaja 50: 4 - 11

Kyrie-gebed

God

Ik moet iets bidden.

Maar ik weet niet wat.

Het lukt niet.

Ik val stil.

Ik ben bang.

Ik weet niet of iedereen bang is,

maar ik ben bang.

Ik vraag me af of dit wel goed komt.

Ik ben onzeker.

Ik weet niet of iedereen onzeker is,

maar ik ben onzeker.

Al dat nieuws draait door in mijn hoofd.

Wat moet ik zeggen?

Ik ben sprakeloos.

Ik weet niet hoe ik door de tijd heen moet komen.

Ik ben benauwd voor wat me bedreigt.

Ik wil niet wachten tot U alles oplost.

Ik geloof niet dat het zo werkt.

Maar hoe dan wel?

Dat weet ik ook niet.

Het is allemaal zo verwarrend

dat ik er niet meer uit kom, God

Ik voel me nietig.
Ik weet niet of iedereen zich zo voelt,
maar ik voel me zo.

Zoals Jesaja zegt: 'Stof ben ik.
Gras dat verdort.'

En zo roep ik tot U
Vanaf de bodem
Vanuit het stof:

Heer ontferm U!

Theo de Bie/Kees van der Zwaard

Overdenking

Geliefde mensen,

In deze vreemde tijd, waarin alles op zijn kop staat, zoeken we houvast bij oude gebruiken. Bij een orde die we kennen, in deze viering op zondag. We roepen 'Heer, ontferm U', we lezen een bronverhaal, we zingen tegen de klippen op terwijl we hier de holte horen, thuis hoor je jezelf trillend zingen of zwijgen. We hopen op verbinding.

Volgens de oude liturgische traditie is het vandaag de vierde zondag in de vastentijd, zondag laetare. We vieren dat we halverwege Pasen zijn. Het is nog donker, maar het licht is onderweg. 'Laetare' betekent 'verheugt u'. In de taal van de kleuren: Nu leven we nog in het paars van het lijden, straks komt het wit van Pasen. Daarom is de kleur van deze zondag een mengsel van paars en wit: roze. Zondag laetare is – samen met de adventszondag 'gaudete', 'wees blij' – vanouds de roze zondag.

Deze orde vertrouwt erop dat het Pasen wordt, dat het licht komt. Maar we leven nu in een tijd, waarvan we niet weten hoe lang het gaat duren, hoe het zal aflopen, wat er zal veranderen.

Een kind dat bijna jarig is, vraag hoelang nog? En Papa weet: nog zoveel nachtjes slapen. In de laatste nacht voor de verjaardag ligt het kind wakker: de nacht gaat maar niet voorbij. 'Ik kan niet slapen.' En Mama troost: de nacht gaat wel voorbij, de morgen komt, vertrouw me maar, ga lekker slapen.

Wat is nu troost?

Wat is nu vertrouwen?

Wat is nu bemoediging?

De Wereld Draait Door komt met troosttelevisie. Beelden uit tijden dat alles nog leek te kloppen. De champagnetoren van Linda de Mol wordt van stal gehaald. Wedstrijden kunnen worden herhaald. Tennis. Voetbal. Ajax kan opnieuw van Real Madrid winnen. Je kunt even kiezen hoe de wereld eruit zou moeten zien. En dat is prima. Even afleiding, verzetten van gedachten, verstrooiing. Ook al weten we dat de champagnetoren zal omvallen en dat Ajax toch werd uitgeschakeld in de Champions League.

De Schriftlezing van vandaag, opnieuw de profeet Jesaja, eindigt met een conclusie. Als je wandelt in duisternis, geen licht meer ziet, dan kun je twee dingen doen. Je kunt vertrouwen op God of je kunt je wapenen met vuur. Dat laatste vindt Jesaja geen goed idee, want je zult je branden. Wie zich met vuur wapent wordt onbenaderbaar. Je pantser zal vlam vatten. Je wordt onaanraakbaar en – uiteindelijk – alleen.

Ik weet niet hoe het u vergaat, maar juist die noodzakelijke anderhalve meter afstand tussen mensen, vind ik verschrikkelijk. Juist nu wil ik een hand geven, een arm om een schouder, een knuffel. Het liefst zou ik mijn moeder even vastpakken. Dat troost en de kans op besmetting letterlijk hand in hand gaan voelt bizar. Niet voor niets zoeken we naar alternatieve vormen van verbinding.

Terug naar Jesaja en zijn andere optie: vertrouwen op God.

Theo Maassen schreef afgelopen maandag 16 maart een brief in de Volkskrant: 'Waarom sluiten kerken en moskeeën eigenlijk hun deuren? De god die daar aanbeden wordt is toch almachtig en zal heus wel de gelovigen aldaar behoeden voor het virus. Klein beetje vertrouwen in je opperwezen mensen!'

Theo Maassen is vrij om via de zorg van andere mensen zijn eigen cynische gelijk te halen. Wellicht dat zijn schrille lach hem even lucht geeft. Maar hij heeft ook een sterk punt. Iedereen die te snel over vertrouwen spreekt verdient zijn gesel. Vertrouwen dat van stal wordt gehaald om de angst en de afgrond te vermijden zal omvallen als de champagnetoren van Linda de Mol. Er is geen enkele reden voor triomfantelijkheid van de kerk of van mensen die geloven.

Nadia Ginzburg beschrijft dat in alle kwetsbaarheid:

‘Wie gelooft voelt geen enkele trots; en wat voor reden zou hij trouwens hebben om trots te zijn op een stompje kaars in zijn hand dat steeds op het punt lijkt uit te doven.’

[geciteerd in: Renée van Riessen, *Van zichzelf bevrijd*, Amsterdam 2019, p.16]

Jesaja weet dat. Sterker: hij schrijft voor mensen op de bodem van hun ballingschap, hij praat tegen mensen bij wie zelfs dat stompje kaars in hun hand is uitgegaan. Het enige wat zij nog hebben is de schroeiplek, de wond in hun hand die schrijnend herinnert aan vertrouwen dat er ooit was.

Tegen hen zegt hij:

Mijn Heer, de Ene
heeft mij een tong gegeven
zoals leerlingen hebben,
opdat ik wie afgemat is weet te antwoorden
met een woord
hij wekt mij morgen aan morgen
hij wekt mij het oor
opdat ik hoor zoals leerlingen doen.
Mijn Heer, de Ene, heeft mij het oor geopend
en ik, ik heb mij niet verweerd,-
ik ben niet achteruit gedeinsd.

De profeet ligt op de aarde te slapen. Hij wordt wakker gemaakt uit zijn slaap. Want hij heeft iets te leren, hij moet leerling van het leven worden. Daarom wordt zijn oor gewekt. Zijn oor, dat op de grond ligt en de bodem hoort trillen.

Dat oor hoort de geluiden van de bodem, – stampende laarzen en gewelddadige stemmen; dat oor voelt de klanken uit de afgrond – roepend bloed en ontroostbare klaagzang; dát oor wordt ingefluisterd om te luisteren naar de Ene

Maar luisteren naar de Ene is gevaarlijk.
Je zou je willen verweren, je zou er het liefst voor terugdeinzen.
Want het brengt je op een plek waar je kunt worden geslagen.
Harder dan de gesel van Theo Maassen.
Luisteren naar de Ene kan betekenen dat je in je gezicht wordt gespuugd.

Waarom dan? Hoe dan?
Jesaja wordt geroepen om te gaan staan op de bodem.
Daar gaat hij staan. Rechtop.
Jesaja wordt wakker in de afgrond van de klacht.
En daar begint hij te spreken. Hardop.
Over ... vertrouwen.
Toch dat woord.
Vertrouwen.

Voor velen reden om je te gaan slaan.
Voor de machthebbers. Want die bestaan bij de gratie van onderdrukking. Voor hen
is vertrouwen een vorm van opstand.
Voor de ballingen. Want die willen dat er recht wordt gedaan aan hun pijn. Voor hen
is vertrouwen een vorm van ontkenning.

Jesaja maakt een vrije val in de leegte.
En daar fluistert iemand hem in: Ik ben er.
Vertrouwen.
Toch dat woord.

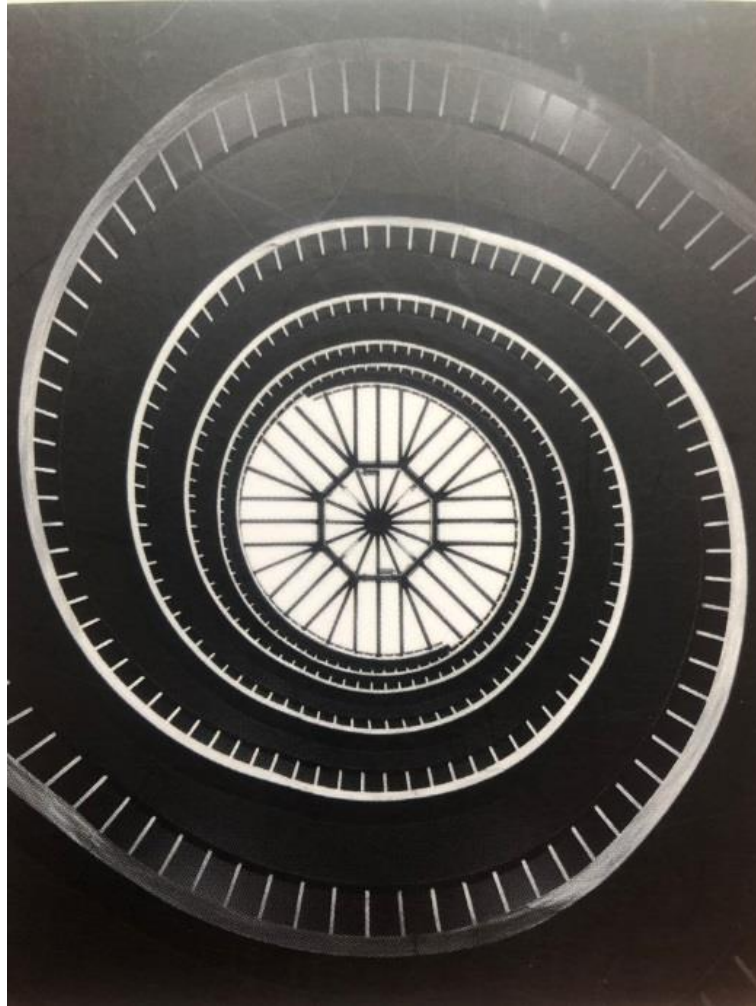
Jesaja wordt wakker op de bodem van het niets.
Daar staat hij op en zegt: 'de Ene helpt mij'

Dat valt niet uit te leggen.
Alleen te ervaren.

Hoe?

Deze week verschenen de Verzamelde Gedichten van Joost Zwagerman.
Zwagerman was een afgrondmens, die tot grote hoogte kon stijgen.
Ik zocht een bundel van hem op: *Voor alles*.
Hij schrijft: 'voor alles altijd bang geweest'.

Hij schrijft twee pagina's vol angsten – door Wende Sniijders onnavolgbaar gezongen.
Op de voorkant van die bundel staat een afbeelding.

Niet zozeer een labyrint als wel spiraal. Door het donker heen tuimel je de afgrond in.
Daar wordt het licht. Maar dat licht straalt rondom een zwarte kern.
Voor Joost Zwagerman werd die zwarte kern het zwarte gat, waarin hij verdween.
Ook al had hij geschreven: 'voor alles altijd bang geweest, maar niet voor jou.'

De grens tussen zwart gat en zwarte kern is dus flinterdun.
Alleen vanuit dat besef kunnen we het wagen om iets te zeggen over vertrouwen.

Vertrouwen.
Toch dat woord.

Gevonden in de ervaring dat er in de zwarte kern een 'jij' is, die je niet alleen laat.
Dat er door het paars van het lijden een streep rose kan lopen – ook al weet je niet of
de tijden ooit weer wit worden.

Vanuit die ervaring van vertrouwen gaat Jesaja naar zijn mensen toe en blijft bij hen,
op hun bodem.

Om hun oor te wekken, om ze leerling van het leven te maken

Niet door de bodem te vermijden of het niets te ontkennen – Jesaja weet maar al te
goed: we zijn stof.

En stof is het materiaal waarmee de Schepper werkt.

Hoe dat werkt?

Joost Zwagerman dicht na zijn lied over zijn angst:

Er is altijd wel een beeld
dat verder dan normaal.
Het vooronder van de stad
toont onvermoed bezinksel.

...

iemand zingt, een kind
schept stukjes licht
het centrum in...

...

er glinstert nieuw verhaal.

Hoe dat klinkt?

Vanaf de oppervlakte, zoals afgelopen woensdag, 20.00 uur. Als applaus dat door de
lege straten aan komt waaien en me vraagt om mee te klappen. Ik doe het en terwijl
ik denk 'waar slaat dit op' begint mijn hart harder te kloppen. Zodat een glimlach
doorbreekt: Ik ben niet alleen.

Hoe dat klinkt vanuit de diepte?

Luister naar Bach.

Over Bach zei pianist Marcel Worms – in dezelfde Volkskrant van maandag 16 maart:
'Er is veel wrijving, dissonantie, tegelijk is er hoop. Die beide kanten zie je bij Bach
sterk. Wat in mineur begint, eindigt vaak in majeur. Hij laat je verdriet en

vergankelijkheid voelen, maar toont je tegelijk hoe harmonieus God de wereld heeft geordend. Voor mij is er geen God, dus is het de kijk van Bach op die ordening. Wat hij heeft gemaakt is voor mij van een goddelijke schoonheid. Als ik Bach speel, geloof ik, al weet ik niet waarin.'

Daarom nu, ergens in de quarantaine,
midden in de vastentijd,
op zondag laetare:
Bach.
Verheugt u.

Laurens van Dam: Ich ruf zu dir Herr Jesu Christ (Bach/Busoni)

Kees van der Zwaard

GEBEDEN

Eeuwige

wij blijven schreeuwen – vanuit onze angst
houd ons in leven, wees onze redding

wij blijven roepen – vanuit onze onzekerheid:
houd ons in leven, wees onze redding

wij blijven vragen – vanuit onze zorg:
houd ons in leven, wees onze redding

wij blijven zingen – vanuit ons vertrouwen:
houd ons in leven, wees onze redding

Spreid uw dragende vleugels onder ons uit,
spreid uw warmende lichtglans over ons uit.

Eeuwige

u bent geen grote God gebleven

u heeft ons in het stof gezocht

u weet wat ons bezwaart

u weet wat ons bezielt

daarom bidden wij

voor mensen die ziek zijn

om heling

voor mensen die kwetsbaar zijn

om draagkracht

voor mensen in rouw

om troost

voor mensen die alleen zijn

om verbondenheid

voor mensen die bang zijn

om vertrouwen

houd ons in leven, wees onze redding

Spreid uw dragende vleugels onder ons uit,

spreid uw warmende lichtglans over ons uit.

daarom bidden wij

voor mensen in vitale functies – zoveel meer dan wij dachten

om wijsheid, moed, kennis en bescherming

voor ouders en andere opvoeders

om geduld en creativiteit

voor kinderen en jongeren

om lichtvoetigheid en toekomst

houd ons in leven, wees onze redding

Spreid uw dragende vleugels onder ons uit,
spreid uw warmende lichtglans over ons uit.

daarom bidden wij

voor werkgevers en werknemers, grote en kleine ondernemers
om bedrijvigheid en saamhorigheid,
om improvisatie en inspiratie

voor mensen in armoede
om eten, om solidariteit

voor mensen op de vlucht
om aandacht en uitzicht

houd ons in leven, wees onze redding

Spreid uw dragende vleugels onder ons uit,
spreid uw warmende lichtglans over ons uit.

stil gebed

houd ons in leven, wees onze redding

Spreid uw dragende vleugels onder ons uit,
spreid uw warmende lichtglans over ons uit.

Moeder van al wat leeft, onze Vader...